

Teneeter en de klassieken

Theatergroep Teneeter maakt al jaren prachtige toneelvoorstellingen voor jongeren. De laatste jaren bevonden zich onder die voorstellingen onder andere ook de klassieke drama’s Antigone en Medea. Reden voor mij om voor dit themanummer een gesprek te voeren met Rinus Knobel, artistiek leider van Teneeter. Een gesprek over de uitgangspunten, drijfveren en werkwijze van het gezelschap.

Frank Tarenskeen

Theatergroep *Teneeter*, sinds 1988 gevestigd in het op fraaie wijze tot theater omgebouwde Badhuis aan de Daalseweg te Nijmegen, heeft haar wortels in het Nijmeegse (amateur)studententoneel uit de zeventiger jaren (Tejater Teneeter) en is als professioneel theatergezelschap werkzaam sedert 1977. De groep richt zich, gesubsidieerd door OC&W, de Provincie en de Gemeente Nijmegen, op het maken van voorstellingen voor jongeren. Bij het programmeren van de voorstellingen zijn er twee categorieën te onderscheiden: voorstellingen voor publiek van 14 jaar en ouder, waaronder bijvoorbeeld onlangs een tweeluik van stukken van Harold Pinter, en kinder/familievoorstellingen. Van de laatste categorie is het momenteel lopende *Roodhapje* een mooi voorbeeld. Naast het maken en uitvoeren van voorstellingen worden er theaterworkshops gegeven aan jongeren en is er een jongerentoneelgroep waarin middelbare scholieren een stuk instuderen en opvoeren.

Vorbereiding

Ik heb met Rinus Knobel, de artistiek

leider van het gezelschap, gesproken over hoe *Teneeter* werkt. Hij vertelde me dat hij bij de repertoirekeuze begint met gewoonweg ‘veel lezen’, toneelrepertoire, boeken, soms vrijuit, soms themagericht. Min of meer intuïtief wordt gezocht naar interessant en inhoudelijk relevant materiaal. Uiteindelijk wil *Teneeter* iets doen/maken wat in eerste instantie voor de makers zelf theater oplevert dat ‘er wat toe doet’, een uitspraak doet, ergens over gaat, kortom beantwoordt aan de ideeën die ze zelf hebben over wat goed theater is. Onmiddellijk daarna komt de vraag of het een interessante voorstelling oplevert voor de doelgroep. Is het repertoire bepaald, dan begint het eigenlijke productieproces: repetities met spelers, vormgevers, regisseurs; een werkproces dat ongeveer acht weken duurt. Na die periode moet er iets staan waarmee men voor de dag kan komen.

Moeilijke doelgroep

Het heeft, aldus Knobel, hem enige jaren gekost van de doelgroep een ‘eigen’ publiek te maken. De leeftijds-

groep vanaf rond de veertien jaar is een ‘lastige’: puberteit, veel verandert, veel moet, geen kind meer, maar ook nog geen volwassene; enfin, als leraar op een middelbare school weet ik daar natuurlijk van, evenals ongetwijfeld het merendeel van de lezers van *Tsjip/ Letteren*. Als een groep leerlingen eens een middagje naar het theater mocht met school in plaats van naar een les wiskunde, aldus Knobel, dan werd het al gauw een middagje ‘keten’. Mede hierdoor groeide het verlangen de voorstellingen uit de ‘schoolsfeer’ te halen en de jongeren ‘op eigen gelegenheid’ naar het theater te lokken. De ontwikkelingen in het onderwijs die geleid hebben tot de nieuwe vakken CKV 1 en KCV blijken hier prachtig bij aan te sluiten, zeer tot genoegen van Knobel. Mijn eigen leerlingen hebben in het kader van CKV 1-lessen voorstellingen van *Teneeter* bezocht en deelgenomen aan workshops, en hun reacties waren overwegend positief tot zelfs ronduit enthousiast.

Antigone

Inmiddels is Knobel tot een aantal opmerkelijke opvattingen omtrent het werken met en voor jongeren gekomen, die mij zeer sympathiek in de oren klinken. De eerste is dat het materiaal niet te zeer op de jongere gericht moet zijn: de puber/adolescent/jong volwassene wil het zelf uitzoeken, en niet behandeld worden als

niemand die nog niets weet of gezien heeft. Vandaar dat *Teneeter* in wezen uitgaat van echt ‘grottemensen-repertoire’, en voorstellingen maakt die voor volwassenen zeker zo aantrekkelijk en boeiend zijn. Wél wordt steeds overwogen of de thematiek ook de doelgroep aan zal spreken.

Mede vanuit deze overwegingen is Teneeters *Antigone* ontstaan en opgevoerd. Kwesties die jongeren bezighouden vormen immers belangrijke thema’s in het stuk van Sophocles: de jongere generatie (Antigone) tegenover de oude (Creon), en parallel daaraan idealisme tegenover opportunisme. In het in wezen volkomen autonome gelijknamige toneelstuk van Jean Anouilh uit 1942 dat *Teneeter* als basis voor haar *Antigone* voorstelling heeft gebruikt, komen alle thema’s die Sophocles in de klassieke tragedie behandelt op een

prachtige, eigentijdse wijze te voorschijn, aldus Knobel, die ook nog eens wijst op de tijd waarin Anouilh zijn stuk schreef en de Vichy regering destijds (pragmatisme of opportunisme? Anouilhs standpunt lijkt duidelijk). Bij het tot stand komen van de voorstelling is *Teneeter* tot op zeer grote hoogte trouw geweest aan Anouilhs stuk: slechts twee pagina’s tekst ergens middenin werden geschrapt, vanwege het wat langdradige karakter ervan. Al werkende aan het stuk groeide een tamelijk radicaal vormgegeven theater: de acteurs werden op zo’n drie meter afstand van het publiek voor een lange wand van tien meter lang en twee meter hoog geplaatst en speelden vrij-

wel puur op de tekst. Beweging, gebaren en handelingen werden geminimaliseerd. Dit bleek voor acteurs en regie de sterkste, meest geëigende vorm waarin zij het stuk wilden brengen. De grote vraag, zelfs angst, was: kan ons publiek dit aan? De ervaring: het publiek, (met name) de jongeren, keek en luisterde ademloos en toonde zich zeer positief.

Agnes Bergmeijer, Rob Beumer en Chris Tates in *Antigone* door *Teneeter* (foto Bas Mariën)

Medea

Mede vanuit deze ervaring formuleert Rinus Knobel zijn tweede opvatting: jonge mensen zijn allergisch voor doen alsof, voor onoprechtheid, of positiever geformuleerd: gevoelig voor oprechtheid en authenticiteit. Dit heeft *Teneeter* gesterkt in de opvatting dat er niet zozeer vanuit doelgroepgerichtheid maar vanuit de eigen drijfveren en opvatting gewerkt mag/moet worden.

Was het stuk van Anouilh een modern theaterwerk, het volgende project dat een klassiek gegeven betrof, ging uit van de vraag of ook een werk met de originele, antieke tekst haalbaar zou zijn. Hiervoor viel de keuze op *Medea*

van Euripides, waarbij gebruik gemaakt werd van de vertaling van Kool-schijn. Bij het werken aan deze voorstelling deden zich een aantal problemen voor.

Het eerste betrof de vorm van reciterend toneel waardoor de klassieke tragedie gekenmerkt wordt: de dialogen zijn in wezen lange monologen die elkaar afwisselen. Hoe dit accep-

tabel/boeiend te houden voor het eigen publiek? De oplossing werd gevonden door de voorstelling een extreem hoog tempo te geven.

Het tweede probleem werd gevormd door de koren, die in de klassieke tragedie in wezen het fundament vormen waarop de dialogen gebouwd zijn. De teksten zijn echter zo cryptisch en zitten zo vol verwijzingen dat het voor een hedendaags publiek alleen te volgen zou zijn met behulp van uitgebreide voetno-

ten. Knobel koos voor een radicale oplossing: alle koren werden geschrapt en ‘vervangen’ door een reeks associatief verwante diabeelden die niets ‘uitlegden’, maar wel het beeld van de voorstelling mede bepaalden.

De derde vraag was die van de thematiek: in tegenstelling tot *Antigone* bevat *Medea* niet direct herkenbare thema’s die jongeren aanspreken. Uit diepere lagen bleken echter wel degelijk – zij het minder direct – meer universele thema’s naar boven te komen: woede, vertrouwen en het breken van vertrouwen, eenzaamheid. Iets wat jongeren aansprak/aanspreekt is het gegeven dat Medea geen ‘eieren voor haar geld’ kiest, maar het haar aan-

Antigone door Teneeter (foto Bas Mariën)

gedane onrecht doorvoert tot in de uiterste, gruwelijke consequentie.

Andromache

Inmiddels heeft *Teneeter* alweer een volgende productie op stapel staan die gebaseerd is op een gegeven uit de klassieke oudheid. Begin volgend jaar komt de groep met een voorstelling gebaseerd op *Andromache* van schrijver/regisseur Koos Terpstra, die aan het begin van de jaren tachtig begonnen is met een 'Troje trilogie', waarvan het verhaal van Andromache, vrouw van Hector, deel uitmaakt. Het stuk behandelt de lotgevallen van de vrouwen van Troje, maar vooral die van

Andromache na de val van Troje. Het stuk vormt, aldus Rinus Knobel, weer een mooi contrast met *Medea*. Het is zeer eigentijds, qua vorm, taalgebruik, dialogen. De thema's zijn die van de hedendaagse mens: het Slachtoffer – wat kan de mens verdragen (met behoud van/met verlies van waardigheid c.q. beschaving?), en vooral ook de spanningen tussen Individu en Lot waarmee de mens nu meer dan ooit lijkt te worstelen. Zoals het er nu uitziet, gaat de voorstelling uit twee delen bestaan: het eerste deel wordt gevormd door het verhaal van Troje, het tweede door de lotgevallen van Andromache.

Van mijn ervaringen bij *Teneeter* zijn mij in ieder geval de gedrevenheid en overtuiging bijgebleven waarmee bij dit gezelschap aan de voorstellingen gewerkt wordt, en de wijze waarop men te werk gaat: in de eerste plaats als kunstenaar, vanuit de eigen inzichten werkend aan voorstellingen die er toe doen, en daarbij het eigen publiek als 'gewoon' volwaardig benaderend. Dat publiek vaart er wel bij. Gaat dat zien.

Van de voorstelling Antigone is een video-opname gemaakt. Voor meer informatie kunt u contact opnemen met Teneeter, tel. 024 - 360 05 88. ■